

Universitat Autònoma
de Barcelona

Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia

Treball de Fi de Grau

**L'aparició del discurs anticatalanista al País Valencià (1975 –
1982)**

*El futbol com a via per la construcció del discurs anticatalanista al
País Valencià*

Autor: Daniel Patiño Portillo

Tutor: Jordi Mir Garcia

Data: 20 de maig de 2019

Grau en Ciències Polítiques i Gestió Pública

“Las ideas políticas son una abstracción de la vida política de una sociedad, un estado, una cultura o un movimiento político. Comprender estas ideas y las instituciones o movimientos que las generan requiere del estudio de su historia y de su evolución. La historia siempre es el relato de cómo hemos llegado a dónde estamos ahora.”

Georg Hegel

“El vell mon es mor. El nou triga a aparèixer. I en aquest clarobscur sorgeixen els monstres.”

Antonio Gramsci

“El fútbol es (...) un instrumento para conquistar el poder.”

Gabriel García Márquez

0. Índex

1. Introducció.....	4
1.1. Presentació.....	4
1.2. Objectius.....	4
1.3. Metodologia.....	6
2. Els precedents històrics per l'aparició del blaverisme.....	7
2.1. La importància de la identitat i el blaverisme.....	7
2.2. La recuperació del caràcter nacional del País Valencià.....	8
2.3. Context històric. Transició espanyola i reacció anticatalanista...	10
3. El futbol com a punt de trobada de conflictes polítics.....	17
3.1. Des de dalt. La instrumentalització política del futbol.....	17
3.2. Des de baix. El futbol com a escenari de tensions polítiques.....	18
3.3. La implicació del València Club de Futbol.....	20
4. Conclusions.....	23
5. Bibliografia.....	25
Sigles.....	27
Notes.....	27

1. Introducció

1.1. Presentació

La voluntat del present treball de fi de grau és realitzar un estudi sobre la implementació del discurs anticatalanista al País Valencià, com un fenomen polític emmarcat a la transició espanyola (1975-1982). L'aspecte concret que aquest escrit pretén exposar és el paper que ha jugat el futbol, concretament el València CF, en el procés de consolidació de l'hegemonia política i social del discurs anticatalanista durant la construcció de la identitat col·lectiva del País Valencià.

La rellevància del tema en qüestió arrela en primer lloc sobre el debat de la identitat a les ciències socials i les tensions territorials a Espanya. El treball es fonamenta sobre la necessitat d'esclarir, en primer lloc, els orígens de la proliferació d'un discurs regionalista tan singular com és el blaverisme (singular en el sentit que – segons Francesc Viadel- es tracta d'un “moviment inserit de ple en l'univers polític, històric, cultural i sentimental del poble català i les seves tensions amb l'Estat espanyol”). En segon lloc, és de gran interès acadèmic analitzar el paper polític del futbol professional com una de les vies que van contribuir a alimentar la construcció de la identitat i com a expressió i reflex de les divisions socials a la societat on el futbol es desenvolupa.

Convé fer esment específic a què els estudis sobre la realitat política del País Valencià, així com la literatura i la teoria política existent en referent a l'aspecte polític del futbol és, en ambdós casos i respectivament, poc actualitzada i escassa. Així i tot, la tasca de recerca pretén, per una banda, fer una exposició general i teòrica del context polític i social en el qual es va desenvolupar el *blaverisme*¹ i, per altra banda, explicar l'aspecte polític del futbol, amb l'objectiu d'exposar com el València CF ha sigut utilitzat per les elits del País Valencià per l'èxit d'aquest discurs.

1.2. Objectius

L'objectiu de l'estudi és connectar el context històric de l'aparició i el procés d'assentament del discurs anticatalanista al País Valencià amb el coneixement teòric

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

sobre futbol a la societat moderna com a catalitzador i propagador d'ideologia, centrant especial atenció al període entre el final de la dictadura i l'aprovació de l'Estatut d'autonomia valencià (1975-1982). El fet que aquest discurs polític de naturalesa regionalista, nacionalista espanyola, organitzat a partir d'un fort component d'antintel·lectualisme² i, sovint, violent, hagi aconseguit l'hegemonia política i social al País Valencià té els seus orígens a la transició espanyola. El document pretén demostrar com blaverisme, moviment marginal abans de la transició, va ser utilitzat durant la re-configuració identitària del País Valencià com a instrument per condicionar les relacions polítiques i socials de la societat valenciana a favor d'unes forces polítiques determinades i d'una classe social específica.

El context històric de l'època va situar dues voluntats de definir la identitat del País Valencià com a subjecte polític que allora representaven dos models de societat contradictoris i enfrontats: el blaverisme i un valencianisme influït per les idees de l'intel·lectual suecà Joan Fuster. La Batalla de València³, que és com popularment s'ha batejat a aquesta etapa de configuració identitària, amb un protagonisme especial a la ciutat de València, va acabar amb victòria clara del blaverisme. Aquest va acabar imposant la seva visió dins un marc polític normalitzat a través del qual es desenvoluparien les relacions polítiques i socials des de llavors: l'Estatut d'Autonomia. Tot i que l'esquerra representada pel valencianisme va arribar a aquesta etapa en unes condicions influïdes per la falta de pràctica institucional la manca d'estratègia política i els anys de repressió política, el blaverisme va comptar amb el suport clau i la difusió inequívoca, sobretot, de les elits encapçalades per una burgesia castellanitzada i franquista que va comptar amb la col·laboració dels mitjans de comunicació (especialment del diari Las Provincias), sectors hegemònics de l'Església o el València Club de Futbol, que va ser part de l'engranatge polític com una poderosa eina social utilitzada per la transmissió d'ideologies polítiques a través de l'acció propagandística i la mobilització ideològica de les masses.

En última instància, la pregunta a respondre consisteix a resoldre quin va ser realment el pes del futbol durant la re-configuració de la identitat valenciana durant la Batalla de València (1975-1982). La hipòtesi que es baralla al treball és que l'estructura futbolística

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

de Mestalla va contribuir al suport de l'ideari anticatalanista valencià amb el seu aparell propagandístic de normalització del discurs dels postulats blavers. A les següents pàgines es treballarà per demostrar aquesta implicació, tot utilitzant articles teòrics, llibres i documents gràfics que expliquin tant l'aspecte polític i la cara del futbol com a fenomen de masses, com peces documentals que expliquin l'origen del valencianisme fusterià i l'anticatalanisme blaver, indispensables per contextualitzar el conflicte identitari que es va donar al País Valencià a finals entre els anys 70 i principis dels 80.

1.3. Metodologia

La metodologia del treball es basa principalment en la consulta d'eines bibliogràfiques amb la finalitat d'adquirir coneixement teòric sobre l'anticatalanisme i el futbol al País Valencià.

La bibliografia utilitzada està constituïda, entre altres eines documentals de suport com articles a revistes acadèmiques, a partir de la publicació "No mos fareu catalans, història inacabada del blaverisme" de Francesc Viadel, del llibre del politòleg i sociòleg Vicent Flor, "Noves Glòries a Espanya", i del llibre *Fútbol: fenómeno de fenómenos*, de Francisco Alcaide Hernández. "La Utopia Necessària", de Toni Mollà, és també una lectura destacada utilitzada a la fi d'entendre el valencianisme polític. El documental audiovisual de la Universitat de València (UV) "Del Roig al Blau", amb la participació de personalitats implicades directament en el tema, també ha sigut d'una utilitat extraordinària per aquest treball, a més de fonts d'informació primàries com entrevistes realitzades amb l'escriptor i professor especialitzat en blaverisme Francesc Viadel i amb el periodista esportiu Francesc Arabí. Viadel és reputat autor de nombrosos estudis i treballs sobre l'anticatalanisme al País Valencià i actualment exerceix com professor de la Facultat de Comunicació, a la Universitat Ramon Llull. Per altra banda, Francesc Arabí és un destacat cronista i redactor al diari Levante-EMV, centrat en la política valenciana i el futbol. Al treball també han sigut utilitzades fonts documentals de l'hemeroteca dels diaris Levante-EMV i Las Provincias.

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

El treball consta de dues parts essencialment. En primer lloc, es posarà en relleu la importància de la identitat i el blaverisme, per donar pas a una explicació sobre del nacionalisme valencià i la seva proposta antifranquista i rupturista i acabar contextualitzant el conflicte identitari entre ambdós fenòmens. En segon lloc, el document aplica els coneixements anteriors a l'anàlisi de la construcció del discurs anticatalanista a partir del futbol, amb teoria centrada en la relació futbol-ideologia i l'anàlisi de casos que donin suport a la teoria. Per acabar, es recullen les conclusions del treball a l'apartat final.

2. Els precedents històrics per l'aparició del blaverisme

2.1. La importància de la identitat i el blaverisme

La identitat és un aspecte essencial de la socialització dels individus, la qual defineix els interessos propis i compartits, estableix la pertinença a una comunitat humana a través de la definició d'una personalitat col·lectiva que, en el cas valencià que ens ocupa, incorpora trets de l'anticatalanisme.

La identitat és dels trets primaris de l'individu i comporta la percepció de la societat que l'integra. És una construcció social, edificada sobre tres preguntes fonamentals: Qui som *nosaltres?*, Què ens defineix com a col·lectivitat? i Qui són *ells?* (Hudson, 2006, p.118). La identitat aporta rellevància a l'individu, el fa partícip d'una comunitat que el transcendeix i, per altra banda, la utilitat de la identificació amb un grup social organitza la vida política i social de la col·lectivitat i els interessos en relació amb *els propis* i amb *els altres*. En la qüestió de la identitat, els símbols juguen un paper essencial per construir una identitat compartida i, per entendre e període de la transició espanyola de construcció de la identitat valenciana, són un punt clau.

El blaverisme, o l'anticatalanisme valencià, és un moviment polític identitari i ideològic, reaccionari, minoritari als anys 70 però promogut per la burgesia dominant franquista, els mitjans de comunicació, sectors hegemònics de l'Església i agents socials com el teixit associatiu de les falles (Viadel, 2009) o el València Club de Futbol entre d'altres, durant la transició espanyola, especialment al període 1975-1982. És un

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

moviment relacionat estretament amb les tensions polítiques entre Catalunya i l'Estat espanyol i, no és un fet que només hagi aparegut al País Valencià sinó que és imitat, tot i que amb menor èxit, a l'Aragó i a les Illes Balears (Viadel, 2009). Com s'exposa més endavant, el moviment anticatalanista valencià es pot considerar una reacció al sorgiment d'una nova cultura política democràtica sorgida durant la transició, la qual incloïa unes reivindicacions nacionalistes esquerranes inspirades en l'autor contemporani Joan Fuster, qui és considerat com el continuador ideològic del nacionalisme valencià de la Renaixença. És així com, en el moment de la seva irrupció com a peça important del taulell polític, l'objectiu final del blaverisme va ser atacar les reivindicacions del nacionalisme català, combatre la modernització política i frenar els processos de normalització lingüística i cultural al País Valencià a través de la construcció d'un discurs identitari basat la diferenciació de Catalunya a través d'un fervent regionalisme. La construcció del discurs anticatalanista al País Valencià es va desenvolupar durant una època de definició de la identitat.

El resultat d'aquesta política ha sigut la construcció d'una identitat valenciana profundament regionalitzada que es redueix a l'exaltació folklòrica i, segons Francesc Viadel (2009), "la instal·lació d'un reguitzell de perillosos prejudicis que dificulten les relacions entre catalans i valencians". L'èxit del discurs blaver a la batalla identitària dels símbols va perjudicar notablement a l'esquerra valencianista, organitzada al voltant de la tradició de pensament de l'escriptor i periodista Joan Fuster, la qual es repassa al següent apartat.

2.2. La recuperació del caràcter nacional del País Valencià

*"Tota política que no fem **nosaltres** serà feta contra **nosaltres**."*

Joan Fuster

Parlar sobre l'aparició i la instal·lació del discurs anticatalanista a la societat valenciana implica necessàriament exposar breument l'intent de configuració i reconstrucció del País Valencià com a subjecte polític, al voltant de les idees de

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

reformulació del valencianisme cultural i polític que l'escriptor, periodista i intel·lectual suecà Joan Fuster i Ortells va desenvolupar a partir dels anys seixanta.

Joan Fuster, nascut a la localitat de Sueca (Ribera Baixa) l'any 1922, va establir les bases per la recuperació del valencianisme polític especialment a partir de la publicació de l'assaig "Nosaltres, els valencians" l'any 1962. L'obra de Fuster és considerada pels estudiosos com a continuadora ideològica del valencianisme sorgit a la Renaixença (segle XIX), un valencianisme però exclusivament cultural i literari, regionalista, amb els Jocs Florals com a màxim exponent, que apareix durant la construcció de l'Estat-Nació espanyol i dependent de la nova identitat nacional espanyola. L'escriptor estableix per primer cop el 1962 al seu llibre "Qüestió de noms" la denominació "Països Catalans". La nomenclatura proposada per l'assagista va abordar la important qüestió d'establir un nom per a l'àmbit territorial per al qual Fuster i els seus futurs deixebles desenvoluparien el seu marc d'actuació polític. "El nom fa a la cosa, en part", segons Fuster⁴. Els plantejaments de Qüestió de noms, *El País Valencià* i, especialment, *Nosaltres, els valencians*, es van estendre per grups d'intel·lectuals i per alguns cercles d'estudiants de caràcter progressista de la Universitat de València. La institució universitària seria una de les entitats més criminalitzades i difamades per l'anticatalanisme valencià, criticant la seva suposada subordinació a les elits catalanes. L'obra de Fuster pretenia adaptar i utilitzar les ensenyances de la renaixença valenciana per a la configuració d'una alternativa política que tenia els Països Catalans com a àmbit preferencial d'actuació política.

Les tesis de Fuster van sorgir en una època amb una important crisi econòmica i social al món occidental (entre la dècada dels anys 60 i els anys 70) amb conseqüència es van organitzar arreu del món forts moviments de protesta encapçalats especialment pel cos intel·lectual universitari. Els plantejaments de Fuster es van impregnar de la lluita pels drets socials i les llibertats polítiques de l'època, units a l'antifranquisme, en contra de la globalització i l'autoritarisme, i a favor de la defensa del medi ambient, als països més econòmicament desenvolupats. És en aquest context on s'emmarquen els episodis a França del Maig del 68 o les protestes contra la guerra del Vietnam als Estats Units. Per tant, el *fusteranisme* va acabar per incorporar aquestes reivindicacions d'esquerra, sumant

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

el caràcter antifrancista que intrínsecament adquiriren els moviments nacionalistes perifèrics durant la dictadura de Francisco Franco a Espanya. Així doncs, el valencianisme modern es va veure influït per aquest context internacional i per la situació específica espanyola, la majoria de l'oposició valenciana al règim franquista es va organitzar al voltant d'un nacionalisme cívic i racional en contra de la globalització, una diferenciació dins la pluralitat dins d'un món cada vegada més globalitzat a partir de la participació democràtica i la recuperació de la cultura i la llengua pròpies. En paraules de Toni Mollà, a "La Utopia Necessària" (1994): els nacionalismes perifèrics de Galícia, Euskal Herria o els Països Catalans "es van anar impregnant de les (...) tradicions de lluita i la cultura progressistes de cadascun dels respectius països".

Així doncs, amb el transcurs del temps i l'assentament de les propostes de Joan Fuster, la condició de ser nacionalista al País Valencià es va relacionar inseparablement del fet d'assumir una condició democràtica i progressista de la societat (Mollà, 1994). El fet que el nou valencianisme fos representatiu de l'oposició democràtica d'esquerres al règim i per tant, considerat per les elits governants durant la transició política espanyola com una amenaça la qual van combatre creant un conflicte identitari basat en dos models de país oposats: un model en defensa de la unitat de la llengua, la senyera quadribarrada com a bandera, "País Valencià" com a nom de l'autonomia i l'enfortiment de les relacions socials i institucionals amb la resta de territoris de parla catalana, i un segon model que nega la unitat de la llengua, estableix com a bandera l'ensinya amb franja blava de la ciutat de València, estableix "Regne de València" com a nom de l'autonomia, i l'Himne de l'Exposició com a himne regional. El segon model seria l'acceptat oficialment, amb els seus símbols reconeguts com a representatius de la Comunitat Valenciana en primer lloc a l'Estatut d'Autonomia de 1982 i posteriorment a la Llei de Símbols de 1984.

2.3. Context històric. Transició espanyola i reacció anticatalanista

El País Valencià va ser un dels territoris espanyols amb una de les transicions democràtiques amb més violència, problemes de convivència i inestabilitat política de tot l'Estat, per darrere del País Basc i de Navarra. Després de la mort del dictador Francisco Franco, les classes benestants burgeses beneficiades pel franquisme veien en l'apertura

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

democràtica una amenaça per la seva influència política i social. El triomf de les esquerres a les eleccions de 1977 i, especialment, la gran mobilització social del 9 d'octubre d'aquell mateix any en favor d'unes reivindicacions autonomistes relacionades estretament amb l'esquerra van provocar la reacció de les elits amb tots els mecanismes al seu abast amb la finalitat de capgirar la situació.

La fi de la dictadura l'any 1975 va obrir una nova i convulsa etapa de la història contemporània d'Espanya, caracteritzada per la incertesa i la tensa social i política. La societat espanyola, les elits polítiques franquistes i l'oposició democràtica al règim de tot l'Estat van haver d'afrontar importants interrogants sobre el futur. Essencialment, sobre dues qüestions clau: per una banda l'assentament i la construcció d'un règim democràtic i, per altra banda, l'adequació de l'estructura de l'Estat a la realitat plurinacional espanyola.

En primer lloc, en col·lapsar la dictadura al terreny polític es va produir un debat entre els franquistes i l'oposició democràtica entre el continuisme o el rupturisme de les institucions franquistes. Els franquistes defensaren el continuisme de les institucions del règim dictatorials, tot i que els franquistes pragmàtics defensaven una reforma institucional que adaptés les institucions a l'establiment d'un règim més obert políticament i socialment, sense necessitat d'un trencament. L'oposició d'esquerres i democràtica exigia el trencament absolut amb l'estructura institucional del règim franquista a partir del nomenament d'un govern provisional de les forces antifranquistes, encarregat d'iniciar un procés constituent. L'opció d'un continuisme estricte va ser descartada amb la dimissió el juliol de 1976 del President del Govern, Carlos Arias Navarro, per pressions i mobilitzacions socials, en favor d'un franquista pragmàtic, Adolfo Suárez González. El govern de Suárez va ser artífex de la Llei de Reforma Política, un text de reforma de les institucions del règim sotmès a referèndum el 15 de desembre de 1976, pel qual les forces d'oposició van fer campanya per l'abstenció. La iniciativa va rebre el suport del 94,17% de l'electorat, amb una participació al referèndum d'un 77,8%, i va ser aprovat posteriorment a les Corts Generals.

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

Els diversos territoris de l'Estat van situar-se a una banda o a una altra de la discussió política a través de majories clares o mitjanes de suport o rebuig al rupturisme o al reformisme. L'abstenció va assolir un 14% al País Valencià, mentre que a Catalunya la xifra va arribar a un 26% i al País Basc l'abstenció va ser d'un 46%. La dada, encara que relativament baixa en comparació amb aquests dos altres territoris amb una identitat nacional diferent de la tradicional identitat espanyola centrada en Castella, permet visualitzar indicis de mobilització social que més tard evidenciarien les Eleccions a les Corts Generals de 1977, amb victòria clara de l'esquerra al País Valencià.⁵ Així doncs, al País Valencià hi havia una significant base a favor del rupturisme, representat per l'abstenció i la victòria de les esquerres a les eleccions generals de 1977.

En segon lloc, el procés institucional de configuració autonòmic al País Valencià va comptar amb un alt grau de desacord i desavinences entre les forces polítiques encarregades de dur a terme el procés d'autonomia, el qual es va desenvolupar, institucionalment, a partir del Consell del País Valencià, presidit per Josep Lluís Albinyana, primer òrgan d'autogovern del País Valencià des del 17 de març de 1978. La iniciativa política va provenir en especial per part de l'esquerra autonomista i valencianista, clara vencedora de les eleccions generals de 1977 al País Valencià, mentre que els partits de la dreta i els sectors socials dominants van encapçalar una campanya per deslegitimar el procés, especialment a partir del 9 d'octubre de 1977, partint d'una estratègia d'oposició per evitar la pèrdua d'influència en favor de les esquerres valencianistes. L'acord al qual es va arribar per a la redacció de l'Estatut d'autonomia implicava l'acceptació, per part de la dreta, de la denominació "País Valencià" com a nom per l'autonomia i l'acceptació, per part de l'esquerra, de la senyera quadribarrada amb franja blava. La proposta però no va ser aprovada a les Corts Generals, amb el vot en contra dels mateixos PSOE i UCD a escala estatal, i finalment el nom va ser modificat pel de 'Comunitat Valenciana', ideat pel parlamentari d'UCD Emilio Attard, i es va aprovar un text que reconeixia la pràctica totalitat dels símbols que la dreta valenciana reivindicava. L'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana va ser finalment acceptat l'any 1982.

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

El procés social per l'autonomisme va tenir un punt clau a les eleccions generals del 15 de juny de 1977. Els comicis van evidenciar una configuració positiva de forces democràtiques antifranquistes i valencianistes, defensores de l'autonomisme i l'autogovern, a la societat perquè el PSOE-PV, el PCE-PV i el PSP-PV van assolir més vots el bloc format per UCD, la dreta postfranquista d'AP i la CAIC. Així i tot, es pot confirmar que, tot i que les forces nítidament antifranquistes i rupturistes⁶ no van assolir una majoria àmplia al País Valencià, com sí que ho van fer a Catalunya i al País Basc, van evidenciar una important majoria social a favor de l'autonomisme.

Les demandes d'autonomia pel País Valencià es van veure de nou reflectides a la multitudinària manifestació del 9 d'octubre de 1977⁷, la manifestació amb major participació de la història de la ciutat de València fins a l'actualitat, a la que van acudir aproximadament 600.000 persones sota el lema 'Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia'. La marxa política amb més suport popular de la història del País Valencià evidenciava l'existència d'una consciència política clara i la presència d'una reivindicació identitària assumida per un ampli espectre popular, en favor d'un model territorial determinat i per l'amnistia política. Un any abans però, la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià (TFPSPV)⁸, organisme de caràcter sindicalista i obrer format per la Junta Democràtica d'Espanya i el Consell Democràtic del País Valencià, va convocar la primera mostra pública per l'autonomisme el 12 de juliol de 1976 sota el lema "Per la llibertat. Per l'amnistia. Per l'Estatut d'autonomia. Pel sindicat obrer", i amb la presència de figures com Josep Lluís Albinyana o Manuel Broseta, militant d'UCD i qui seria assessor d'Albinyana al Consell, posteriorment se situaria com una de les persones clau durant la discussió de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana en defensa dels símbols i les tesis del blaverisme. També van participar altres personalitats destacades de la política valenciana com Alejandro Font de Mora, Vicente Ruíz Monrabal, José Antonio Noguera Puchol, Ernest Lluch, Manuel Sánchez Ayuso, Joan Josep Pérez Benlloch o Emèrit Bono, que durant el procés de configuració de la identitat valenciana adoptarien una estratègia de confrontació i crispació social. La convocatòria de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals va aplegar uns 130.000 manifestants segons els organitzadors i aproximadament 60.000 segons les forces policials de València, que no van intervenir en el transcurs de la marxa, fet excepcional en l'època.

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

Els resultats a les primeres eleccions democràtiques a Espanya des de febrer de 1939 i la multitudinària manifestació del 9 d'octubre del 1977 van alarmar a les elits burgeses del país, àmpliament relacionades amb el franquisme, reticents a l'arribada de la democràcia. La manifestació de València va provocar una 'reacció histèrica' als sectors benestants, alertats per la forta irrupció de l'esquerra, i sumides en una absoluta perplexitat i desconcert des del col·lapse del règim franquista. El diari *Las Provincias*, dirigit per Maria Consuelo Reyna, va publicar una editorial criticant el suposat caràcter catalanista, en sentit despectiu, i "antivalencianista" de la manifestació. Durant la transició, la publicació dirigida per Reyna va minimitzar i justificar les agressions anticatalanistes i la violència de l'extrema dreta, com per exemple, després dels atemptats que va patir Joan Fuster a la seva casa de Sueca el 17 de novembre de 1978 i l'11 de setembre de 1981.⁹

Per altra banda, el matí del 9 d'octubre abans de la històrica manifestació del Dia Nacional del País Valencià, les autoritats franquistes que encara governaven les diputacions i l'ajuntament de la ciutat, Miguel Ramón Izquierdo i Ignacio Carrau respectivament, van convocar un acte institucional per commemorar la diada amb la presència dels partits democràtics, a on els dirigents nacionalistes valencianistes Emèrit Bono i Francesc de Paula Burguera van ser perseguits per grups blavers pertanyents a la Unió Regional Valenciana i als Grups d'Acció Valencianista al crit de 'catalanistes' i 'renegats' (Viadel, 2009, p.71). A partir de la manifestació, aquests grups minoritaris, especialment el GAV, van començar a gaudir de legitimitat especialment a través dels mitjans de comunicació, els partits o entitats altament col·laboracionistes com Lo Rat Penat o el València CF.

El Grup d'Acció Valencianista (GAV), organització política anticatalanista i la principal "força de xoc del blaverisme més combatiu i radical, particularment en la transició" (Flor, 2011, pp.151-153) es va fundar el juny de 1977. Segons el mateix col·lectiu, la finalitat del GAV és la defensa de la 'identitat valenciana', a través d'accions com l'edició de llibres i l'organització de conferències, tot i que el grup ha sigut responsable de nombrosos atacs i actuacions violentes per motius polítics arreu del País

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

Valencià. El GAV compta des de 2010 amb una penya futbolística de suport al València CF anomenada 'Penya Valencianista Grup d'Acció'. Tot i que la fundació de la penya és de fa uns 9 anys, el blaverisme ha estat implicat a les grades de Mestalla des del col·lectiu ultra YOMUS i a través de la "Curva Nord", mentre que la directiva del club va ser molt propera als cercles de la burgesia valenciana i durant la transició va fer ús dels seus mitjans per contribuir a la construcció del discurs, tema sobre el qual s'aprofundirà a la següent part del treball.

Els grups anticatalanistes i la violència d'extrema dreta van tenir diverses manifestacions al llarg de la transició al País Valencià. Un d'aquests episodis va ser l'assassinat de l'activista alacantí i militant del Moviment Comunista del País Valencià (MCPV) el 6 d'octubre de 1977. Un militant del partit ultradretà *Fuerza Nueva*, Miguel Panadero, va llençar des del balcó de casa seva un maó al cap de Grau mentre aquest penjava cartells a una cèntrica plaça d'Alacant per anunciar la celebració del Dia Nacional del País Valencià. El jove va morir deu dies després del fet enmig d'un ambient de gran crispació política. El culpable del crim va ser condemnat a 12 anys de presó, dels quals va complir la meitat gràcies a un indult per part del govern d'Adolfo Suárez. La tensió social dels cercles feixistes i blavers també va tenir com a objectiu atacs amb bombes a establiments acusats de 'catalanistes' com, per exemple, l'atemptat contra la papereria Vila, on s'imprimien les revistes "*Valencia Semanal*", "*Cal dir*" i "*El Poble Valencià*", publicacions vinculades a partits i moviments d'esquerres i autonomistes, o l'atac a la llibreria Tres i Quatre, propietat de l'activista valencià i un dels fundadors d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV), Eliseu Climent.

El present apartat conclou amb l'evidència que el procés de configuració autonòmic al País Valencià no va comptar amb un consens generalitzat entre els partits polítics i la societat civil valenciana, que va donar suport massivament a l'autonomisme. La iniciativa política va provenir essencialment per part d'una esquerra vencedora de les eleccions generals de 1977 al País Valencià, mentre que els partits de la dreta i els sectors socials dominants van iniciar una campanya per dificultar el procés amb una estratègia d'oposició i crispació social amb el suport de grups violents com el GAV, amb la voluntat d'evitar una pèrdua d'influència social i poder polític que provocaria l'èxit del procés. Es

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

pot dir que en el període des de la celebració de les eleccions i la constitució del Consell preautonòmic del País Valencià (el 1978, com s'ha mencionat amb anterioritat), l'UCD comença a estructurar una estratègia política per dificultar el procés autonòmic valencianista i impulsar un conflicte social identitari, amb l'objectiu d'obtenir un rèdit electoral, amb les figures de Fernando Abril Martorell, Manuel Broseta i Emilio Attard al capdavant de l'operació política.

L'operació va significar una lluita ideològica pels símbols i l'hegemonia política que aquests representen per un territori, entre dos blocs oposats on la dreta va aconseguir instal·lar amb èxit a la societat d'un seguit de prejudicis (Viadel, 2009), a través dels mitjans de comunicació que justificuessin la violència o gràcies d'entitats civils, com el València CF com una de les plataformes de difusió del simbolisme blaver, tema que s'abordarà en la segona part del treball. La manipulació dels sentiments derivats de la identitat, com un dels sentiments més primaris de l'individu i de la societat, ha sigut un aspecte decisiu per les relacions a la societat valenciana i amb la resta de pobles de parla catalana.

El tema que correspon a la segona part del projecte és la relació entre la construcció de la identitat i el futbol. Els clubs mobilitzen les masses, exalten els sentiments i representen pobles, ciutats i/o nacions, però també en alguns casos es converteixen en un reflex de les tensions polítiques de les societats i, en altres ocasions, hi juguen un paper parcial¹⁰. Per tant, el futbol té una certa importància, major o menor i d'una forma o altra segons el cas, en la construcció d'identitats col·lectives. En les següents pàgines es realitza una anàlisi amb una aproximació teòrica a la relació futbol-política i la contextualització d'experiències futbolístiques del València CF, com l'entitat esportiva més important del País Valencià.

3. El futbol com a punt de trobada de conflictes polítics

3.1. Des de dalt. La instrumentalització política del futbol

El vincle entre el futbol i la política és una relació estreta. Especialment des de mitjans del segle XX el futbol s'ha convertit, per una banda, en un mitjà d'expressió dels conflictes polítics i les tensions territorials de la societat on es desenvolupa i, per altra banda s'ha utilitzat al llarg de la història per a reforçar la construcció d'identitats col·lectives determinades, especialment per moviments nacionalistes de caràcter essencialista.

El futbol es va transformar, a partir del primer quart del segle XX, en aliat del feixisme italià, del franquisme espanyol i del nazisme alemany, com a casos paradigmàtics més destacats i propers. El dictador italià Benito Mussolini va ser el primer ideòleg de la instrumentalització política del futbol i de la construcció i la reafirmació d'un discurs, en aquest cas, de caràcter feixista i ultranacionalista. Mussolini va establir, als campionats mundials de 1934 i 1938, l'objectiu de guanyar a l'opinió pública i el suport popular a través del futbol com esport capaç de mobilitzar intensament a les masses amb accions propagandístiques als partits i la relació de l'equip nacional amb la concepció feixista de la nació italiana, profundament essencialista. De forma similar a Alemanya, Adolf Hitler va utilitzar els Jocs Olímpics de Berlín l'any 1936 per exaltació de símbols i com a mostra de la preponderància física i nacional del poble germànic.

També a l'Espanya franquista la utilització del combinat de la selecció nacional de futbol, la denominada *fúria espanyola*, va ser una eina al servei de la propaganda del nou règim, amb la unificació de l'equip amb la nació, presentant les victòries de la selecció nacional com a victòries ideològiques i nacionals i una fusió de equip amb la nació – els combinats de l'època franquista cantaven l'himne falangista abans de cada partit, almenys fins a 1947. Per exemple, al Mundial de Brasil de 1950, la victòria de l'equip davant la selecció anglesa va ser presentada davant l'opinió pública com la supremacia d'Espanya envers Anglaterra en uns termes bèl·lics que exaltaven els sentiments nacionalistes.¹¹ Per altra banda, la victòria d'Espanya per 2-1 contra l'URSS,

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

tradicional enemic polític del règim franquista, al campionat d'Europa va ser objecte d'exaltació propagandística per la dictadura. El règim va substituir la tradicional vestimenta vermella de la selecció espanyola pel color blau fosc el 1939, amb l'objectiu d'evitar cap mena de relació política amb el bàndol vençut de la Guerra Civil Espanyola. La dictadura franquista va castellanitzar els noms dels equips de futbol espanyols, ja que comptaven amb denominacions angleses, a causa de la important influència del país que va veure nàixer aquest esport, Anglaterra: el Football Club Barcelona va passar a anomenar-se Fútbol Club Barcelona; l'Athletic Club de Bilbao, Atlético de Bilbao i el Valencia Foot-ball Club, Valencia Club de Fútbol, entre d'altres. Durant el primer període nacionalsindicalista del franquisme previ a 1947, després que dos anys abans es produís la victòria de les forces aliades durant la Segona Guerra Mundial i la derrota del feixisme europeu, tots els clubs espanyols havien de comptar obligatòriament amb, com a mínim, dos falangistes a la seva junta directiva.

En última instància, els paral·lelismes dels triomfs esportius amb l'exaltació de les victòries històriques els símbols com la vestimenta, el nom del club i les accions col·lectives prèvies als enfrontaments en molts casos pretenien aconseguir fusionar el sentiment futbolístic amb el sentiment patriòtic com a forma de guanyar el suport de l'opinió pública a través dels sentiments i les passions, en aquests casos, profundament nacionalistes essencialistes.

3.2. Des de baix. El futbol com a escenari de tensions polítiques

El futbol és un dels esports que més masses mobilitzen i més interès i passió aixequen a bona part del món. Concretament a l'Estat espanyol, el CIS va elaborar una enquesta a on un 24% de la ciutadania declarava que el futbol era el tema més habitual per parlar entre les seves amistats, família i coneguts, mentre que el 2004 un 71% dels homes espanyols i un 31% de les dones s'identificaven com a aficionats d'algun equip. Per altra banda, aproximadament un 78% declarava seguir per televisió programació futbolística (Llopis, 2006). Segons el CIS de juny de 2014, el futbol era l'esport més seguit (48%), seguit pel tenis (21,6%) i el basquet (17,1%). Tot i que aquestes xifres no són actuals i a causa de la dificultat per trobar dades actualitzades del tema, es pot demostrar l'alt nivell

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

d'interès que aplega el futbol a l'Espanya concretament i l'estadística diversitat d'opinions polítiques que aquestes dades representen.

Tot i que el futbol ha estat instrumentalitzat pel poder com a forma d'influir en el comportament polític i social, històricament el futbol ha sigut una escenificació simbòlica de conflictes polítics reals, el futbol és un fet social. En altres paraules, segons Francisco Alcaide: el futbol és un “mitjà d'expressió de les diferències polítiques. (...) La continuació de la guerra per altres mitjans” i, afegeix, “és el terreny perfecte per l'afirmació d'identitats col·lectives i antagonismes locals, regionals i nacionals” (Alcaide, 2009). Per exemple, la rivalitat entre el Celtic FC i el Rangers CF, ambdós de la ciutat de Glasgow, respon a un conflicte entre els catòlics i independentistes d'origen irlandès especialment, representats pel Celtic, i els protestants unionistes britànics, representats pel Rangers CF. Per tant, al darrere dels enfrontaments sobre la gespa, hi ha una clara connotació política fins al punt que els partits del Celtic hagin sigut via pel reclutament de seguidors de l'IRA (*Irish Republican Army*) o els aficionats del Rangers es presentin a l'estadi amb pancartes a favor de grups paramilitars unionistes britànics d'Irlanda del Nord, com l'*Ulster Volunteer Force* o l'*Ulster Defense Association*. Altres casos paradigmàtics de rivalitat de traducció futbolística d'un conflicte polític és la rivalitat entre l'Estrella Roja de Belgrad o el Dinamo de Zagreb a la desapareguda Iugoslàvia, entre els uruguaians Club Nacional i el Club Atlético Peñarol de Montevideo o la rivalitat existent entre el FC Barcelona i el Reial Madrid, en referència al conflicte territorial espanyol. Per tant, a més de la utilització del futbol com eina política des de dalt, des de baix ha sigut històricament una via per reivindicar i explicitar, en major o menor intensitat dependent del cas, conflictes polítics irresolts de societats determinades.

En conjunt, el futbol és un esport que, com fet social que és, representa a bona part de la societat. Els règims dictatorials d'entreguerres, especialment el feixisme italià i el franquisme espanyol, van ser els primers règims a utilitzar les eines al seu abast per controlar el futbol com una de les vies per construir l'hegemonia social – segons l'historiador Paul Preston (citada per Flor, 2013), “el futbol formava part del teixit social i polític de la dictadura [franquista]”, a través del simbolisme essencialista i la construcció d'una xarxa d'interessos relacionada amb les altes esferes del poder. La

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

instrumentalització del futbol es va assimilar més enllà del col·lapse de la dictadura a l'Estat espanyol. Concretament al País Valencià, l'entitat esportiva més important del territori, el València Club de Futbol, va tenir una certa importància durant l'etapa de la Batalla de València (1975-1982), una època que va acabar per definir la personalitat política del País Valencià.

3.3. La implicació del València Club de Futbol

El València Club de Futbol és una institució esportiva centenària amb seu a la ciutat de València. L'entitat compta amb més de 700 penyes de simpatitzants per tot el territori espanyol i l'estranger i se situa com a tercer equip en nombre d'aficionats d'Espanya, amb un 5,3% de seguidors segons l'enquesta del CIS de 2007, tot i que molt per darrere del 38,5% del Reial Madrid i del 25,7% del Futbol Club Barcelona. El 2014 era l'equip amb més suports de la província de València (55%), seguit pel FC Barcelona (18%), aproximadament. És per tant, un club amb una forta influència al País Valencià i, especialment, compta amb un ampli suport a les comarques de la província de València (Flor, 2013).

El club va ser fundat el 18 de març de 1919 – en plenes celebracions falleres, el que afegeix al fet un component mític – i, per tant, enguany el València CF celebra la data amb diversos actes commemoratius. La direcció del club va escollir com a símbol del centenari de 2019 una versió estilitzada del tradicional rat-penat, símbol heràldic de la ciutat de València i, per tant, de la bandera de la comunitat autònoma, la Real Senyera, amb la següent justificació: *“A las puertas de la temporada 2018.19, el club refuerza aun más su identificación con el murciélagu, como imagen a la que está estrechamente unido desde su misma fundación, hace ya casi un siglo, y que entronca con uno de los símbolos institucionales de Valencia. Desde la Edad Media, la silueta del ‘rat penat’ con las alas abiertas ha sido protagonista en la heráldica de la ciudad y está unida a la propia Real Senyera.”*¹² És possible que aquesta brevíssima introspecció històrica deixa entreveure la relació entre el club i els símbols del Regne de València, tot i que el ratpenat és un element heràldic propi de les capitals de l'antiga Corona d'Aragó, és percebut com un localisme.

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

La participació del València FC en el procés de configuració identitària que es va donar al País Valencià durant la transició espanyola anomenat com a Batalla de València es centra clarament en el terreny simbòlic. El club va prendre partit desenvolupant un recorregut clarament en favor del discurs de l'anticatalanisme blaver, amb José Ramos Costa, membre de l'alta burgesia valenciana, al capdavant del club de 1976 a 1983.

Per una banda, el 8 d'octubre de 1977, un dia abans de la històrica manifestació per la Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia del 9 d'octubre, el València CF va jugar contra l'UD Salamanca lluint un equipatge amb les quatre barres tradicionals, fet que va ser rebut amb una gran ovació per part del públic de Mestalla. L'ambient era crispat, ja que pocs dies abans s'havia produït l'assassinat del jove antifeixista Miquel Grau, tot i que la violència provinent dels sectors espanyolistes era prèvia, doncs un any abans van produir atacs a llibreries no partidàries del secessionisme lingüístic i l'estadi del Llevant UD va rebre un atac amb bomba un dia abans d'acollir un acte independentista, entre altres accions. Tanmateix, va ser durant la presidència de Ramos Costa quan el club va recuperar la reial senyera amb franja blava, símbol principal del blaverisme en ple conflicte identitària valencià, com a segon equipatge de l'equip. Concretament ho va fer unes setmanes després de la multitudinària manifestació, el 6 de novembre de 1977, a un enfrontament de lliga contra el Reial Madrid a l'estadi Santiago Bernabéu. El partit es va desenvolupar en un clima tens, ja que l'afició de l'equip blanc va rebre el conjunt valencianista amb crits i xiulades, fet que realment demostrava el desconeixement a la capital de l'Estat de la qüestió valenciana. Anys després, el 1979, l'equip valencià va disputar i guanyar la final de la Copa del Rei contra el Reial Madrid a l'estadi Vicente Calderón amb els 11 jugadors vestits amb la bandera coronada amb la franja blava, amb el suport d'aproximadament uns 25.000 aficionats de l'equip valencià. En un curt període de temps els valencianistes havien assimilat la simbologia del blaverisme. La utilització per part de l'equip valencià de la indumentària identificada amb les tesis del blaverisme va contribuir a legitimar socialment la normalització dels símbols blavers.

Per altra banda, durant la dictadura, el Reial Madrid era percebut pel valencianisme futbolístic com el principal rival a batre, ja que el club blanc era relacionat simbòlicament per l'afició amb la dictadura franquista (Flor, 2013). Aquesta situació va canviar durant

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

la transició, va ser doncs quan el FC Barcelona es va transformar en el principal rival de l'afició del València CF. L'equip barceloní va convertir-se en el representant de l'amenaça catalanista en terres valencianes, promulgada per les tesis del blaverisme, tot i que abans del col·lapse de la dictadura, el conjunt català era ben rebut a Mestalla. Anys més tard, en la temporada 2005/06, el València CF va rebre al FC Barcelona a un partit de lliga amb un tifo gegant amb els lemes "Una terra, un regne, una senyera, una llengua i un escut", amb una retòrica que expressava la diferenciació de València envers Catalunya i l'encarnació en el València CF d'aquests valors. L'enorme mosaic va ser una resposta a un acte organitzat per la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana el 22 d'octubre de 2005 al Camp Nou a on es va lluir un mapa dels Països Catalans. Es pot afirmar, el futbol va ser transformat en un reflex del conflicte polític identitari al País Valencià, personalitzat entre l'afició en les trobades entre el FC Barcelona i el València CF amb conseqüències que s'han estès en el temps.

Cal afegir que el blaverisme ha gaudit d'una important presència a les graderies de l'estadi valencià. La Peña Valencianista Grup d'Acció, lligada al GAV, defineix al seu web la seva finalitat: "*és la nostra passió, per a nosaltres, ser valencianista suponen recolzar no únicament nostre equip, sino també la historia que nos envolta*"¹³. Aquesta definició, escrita amb formes gramaticals pròpies dels partidaris del secessionisme lingüístic, fa de nou referència a la fusió entre el territori i l'equip, units a través d'una història diferenciada de la catalana. Altrament, el col·lectiu d'ultradreta anticatalanista YOMUS, protagonista de nombrosos incidents violents, ha tingut una important presència a Mestalla, fins a punt que el YOMUS és un dels dos grups creadors de la Curva Nord a la temporada 2009/10, grada d'animació oficial de l'estadi del València.

A tall de conclusió, el València CF no va ser aliè al conflicte identitari valencià expressat durant la transició i va prendre partit activament i passivament en favor del blaverisme durant la Batalla de València. La direcció de l'entitat va utilitzar la plantilla per difondre el missatge de les tesis de l'anticatalanisme valencià i les graderies d'animació de l'estadi del club, de la mà dels grups blavers. A més, el conflicte social i polític valencià es va veure expressat també en la tensió creada entre l'afició del València CF als derbis entre els blaugranes i els blanc-i-negres. Per tant es pot concloure que, per

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

una part, el futbol és un esport de masses, amb un alt grau d'interès per la ciutadania, que inclou la cultura política com un dels seus components, és una eina de les elits per difondre la normalització de determinats discursos d'identitat col·lectiva i, per altra part, representa els conflictes polítics que succeeixen a la societat on es desenvolupa i identitats polítiques determinades en segons quins casos.

4. Conclusions

L'objectiu de la recerca del present treball de fi de grau era contextualitzar l'aparició del discurs anticatalanista valencià com a element definitori de la identitat territorial del País Valencià. La hipòtesi que es plantejava era que el futbol, com a esport de masses, va contribuir a l'èxit dels plantejaments del blaverisme durant el conflicte identitari que va enfrontar dos models de país al període de 1975 a 1982, entre el final de la dictadura i l'aprovació de l'Estatut autonòmic valencià.

El final de la dictadura al País Valencià va obrir una època de crispació i violència amb un conflicte identitari en la qual dos models oposats es van disputar l'hegemonia dels símbols i la identitat del país. Especialment a partir de les demostracions de força de l'esquerra valencianista amb, en primer lloc, la victòria dels partits d'esquerra a les eleccions generals de 1977 i, en segon lloc, una històrica manifestació la Diada del 9 d'octubre de 1977 que va comptar amb una alta implicació del sindicalisme i l'esquerra que havia estat censurada durant el període dictatorial. Les xifres evidenciaven el creixement d'una nova cultura democràtica que incloïa reivindicacions nacionalistes inspirades en Joan Fuster va provocar la reacció de la burgesia franquista i de sectors hegemònics de l'Església.

La reacció de les elits burgeses hegemòniques, àmpliament beneficiades durant l'etapa franquista, va consistir a atiar un conflicte social identitari durant la transició assumint el discurs del blaverisme, un moviment anticatalanista valencià marginal ençà, utilitzant els partits polítics (UCD en concret fins que es dissol el 1983 i pren el relleu el PP, a més de partits originàriament blavers com Unió Valenciana), els mitjans de comunicació (*Las Provincias* va jugar un paper essencial), entitats culturals com Lo Rat

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

Penat, l'entramat associatiu de les Falles o el teixit del València CF per a la normalització i difusió del discurs blaver, un discurs inserit en les tensions entre Catalunya i l'Estat espanyol que pretenia relacionar les reivindicacions valencianistes amb el 'xantatge de Catalunya a Espanya'.

El futbol espanyol va començar a ser utilitzat com a plataforma de difusió d'ideologia cap a les masses populars durant el franquisme, influït especialment pel règim feixista italià, i va conservar un important pes polític més enllà de la fi de la dictadura franquista. Al País Valencià, el València CF va ser part de la reacció anticatalanista, instrumentalitzat pels sectors socials benestants, que se sentien amenaçats davant el sobtat augment de la influència de l'esquerra, per a la difusió i normalització d'aquest discurs, a través de la utilització d'elements simbòlics amb una forta càrrega sentimental com és l'equipatge de la plantilla. Per una banda va ser durant la temporada 1977-1978, només uns dies després del punt d'inflexió que va ser la manifestació del 9 d'octubre, quan el president del club, José Ramos Costa, va introduir la característica franja blava a la vestimenta dels futbolistes. Per altra banda, va ser reflex d'una rivalitat amb el FC Barcelona, més enllà de l'esportiva. El club català va començar a ser percebut per l'afició com a principal enemic a vèncer tot i que històricament era el Reial Madrid el principal enemic futbolístic dels aficionats del València CF, mentre que el blaverisme i l'ultradreta s'organitzaven entre l'afició de Mestalla amb el suport del club. Aquestes percepcions d'enemics polítics al món del futbol no són exclusives del tema valencià, sinó que és un fenomen estès arreu del planeta, com a reflex dels conflictes polítics de la societat.

En definitiva, la identitat és un tret que futbol i política comparteixen. El conflicte identitari va sorgir com una reacció de les classes més poderoses a una nova cultura política democràtica i a la modernització de les estructures de l'Estat. El futbol va ser una de les vies a través de les quals la dreta valenciana va normalitzar el discurs territorial blaver, marginal abans de la transició però adoptat per partits i entitats, com el València CF, per a influir en l'opinió pública en favor del discurs del blaverisme. Dit d'una altra forma, la identitat és alhora una sensació que aporta rellevància col·lectiva a un món cada vegada més globalitzat mentre que fa partícip d'una comunitat a l'individu. La manipulació d'aquest sentiment va ser un instrument de les classes socials franquistes

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

hegemòniques davant l'amenaça de la irrupció de l'esquerra al panorama polític de la transició. El València CF, amb l'ampli pes social que té el futbol, va ser una de les vies a través de les quals la burgesia franquista va desenvolupar una estratègia de confrontació amb l'objectiu de vèncer a l'esquerra, traslladant la discussió política al terreny de la identitat i de les seves propostes lingüístiques i plurinacionals: "si a l'esquerra no se la podia vèncer en el terreny de les seues reclamacions polítiques de llibertat i de millores socials i econòmiques, es miraria de fer-ho en el de les seues propostes culturals i en el de la seua recent i feble adopció d'un nou model d'Estat"¹⁴.

5. Bibliografia

Alcaide Hernández, F. (2009). *Fútbol: Fenómeno de fenómenos*. Madrid: LID Editorial Empresarial.

Bodoque Arribas, A. (2000) Partits i conformació d'elits polítiques autonòmiques.

Working Papers: Transició política i partits polítics al País Valencià, núm. 183, 1-36.

Flor, V. (2011). *Noves glòries a Espanya: Anticatalanisme i identitat valenciana*.

Catarroja-Barcelona: Editorial Afers.

Flor, V. (2013). No només onze contra onze. *L'Espill: El futbol i la identitat valenciana*, 42, 154-169.

Hudson, V (2006). Culture and national identity. Dins V. Hudson, *Foreign Policy*

Analysis: Classic and Contemporary Theory. Estats Units: Rowman & Littlefield Publishers.

Iranzo, L. (2012). *El papel de la prensa diaria durante la transición a la democracia en*

Valencia (1976-1982)», (Tesi doctoral). Recuperat de

www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/81883/iranzo.pdf

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

- Llopis, R. (2006). Clubes y selecciones nacionales de fútbol. *Revista Internacional de Sociología: La dimensión etnoterritorial del fútbol español*, vol. LXIV (45), 37 - 66. doi: www.doi.org/10.3989/ris.2006.i45.15
- Llei de la Generalitat Valenciana 8/1984, de 4 de desembre, per la qual es regulen els símbols de la Comunitat Valenciana i el seu ús, Diari Oficial de la Comunitat Valenciana, 211 § 995 (1984).
- Llei Orgànica 5/1982, de 1 de juliol, de Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, Boletín Oficial del Estado, 164 (1982).
- Millas, J. (6 de desembre de 1978). Un paquete con pólvora y metralla contra el lingüista Sanchís Guarnier. *El País*. Recuperat de www.elpais.com/diario/1978/12/06/espana/281746831_850215.html
- Mollà, T. (1994). *La utopia necessària: (nacionalisme i societat civil)*. Ripoll – Paterna: Edicions Bromera.
- Pagès i Blanch, P. (2005): *La transició democràtica als Països Catalans: Història i memòria*. València: Publicacions Universitat de València.
- Rubio, A. (2012). Països Catalans: una proposta fusteriana vigent al segle XXI. *Eines*, 17, 23 – 31.
- Universitat de València. (productor) i Soler, L. (dir.). (2005). *Del roig al blau (La transició valenciana)* [documental]. Espanya: Taller d'audiovisuals de la Universitat de València.
- Viadel, F. (2009). *No mos fareu catalans: Història inacabada del blaverisme*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- Viadel, F. (2011) L'apropiació de la identitat. *L'Espill: Partits Polítics, societat civil, identitat*, núm 39, 94 – 104.

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

Sigles

AP Alianza Popular	PSOE-PV Partit Socialista Obrer
CAIC Candidatura Independent de Centre	Espanyol – País Valencià
CIS Centre d'Investigacions Sociològiques	PSOE-PSPV Partit Socialista Obrer Espanyol – Partit Socialista del País Valencià
GAV Grup d'Acció Valencianista	TFPSPV Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià
	UCD Unió de Centre Democràtic

Notes

¹ La denominació '*blaver, blaverisme*' té, en els seus orígens, una connotació pejorativa (en referència a la banda blava de la senyera defensada pels seguidors d'aquest moviment) tot i que actualment el nom és utilitzat per la comunitat acadèmica a articles, llibres i investigacions. En aquest treball es considera com a sinònim d'anticatalanisme amb trets característics valencians.

² L'animadversió cap als cercles intel·lectuals, especialment cap a la Universitat de València, és un tret característic del blaverisme. Més concretament, del secessionisme lingüístic que propugnen entitats com Lo Rat Penat o la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, seguidors de les Normes del Puig.

³ L'expressió 'Batalla de València' és un terme àmpliament discutit entre els especialistes en la matèria, amb opinions en contra d'aquesta denominació com defensa, per exemple, l'investigador Luis Amador Iranzo a la seva tesi doctoral: Iranzo, L. (2012). *El papel de la prensa diaria durante la transición a la democracia en Valencia (1976-1982)*», (Tesi doctoral). Recuperat de www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/81883/iranzo.pdf

⁴ Rubio, A. (2012). Països Catalans: una proposta fusteriana vigent al segle XXI. *Eines*, 17, 23 – 31.

⁵ Bodoque Arribas, A. (2000) Partits i conformació d'elits polítiques autonòmiques. *Working Papers: Transició política i partits polítics al País Valencià*, núm. 183, 1-36.

⁶ La majoria de les forces que es apostaven pel rupturisme a principis de la transició van abandonar les seves aspiracions quan referèndum sobre el Projecte de Llei de Reforma Política va sortir endavant. El text va ser aprovat a les Corts Generals el 18 de novembre de 1976.

⁷ La Diada Nacional del País Valencià commemora la conquesta de la ciutat de València per part de les tropes de la Corona d'Aragó, comandades per Jaume I el Conqueridor, l'any 1238.

⁸ La TFPSPV es va crear aquell mateix any amb la voluntat de convertir-se en un front unitari de totes les forces sindicals i polítiques del País Valencià durant el procés de transició. L'objectiu principal de l'entitat

L'APARICIÓ DEL DISCURS ANTICATALANISTA AL PAÍS VALENCIÀ (1975-1982)

era organitzar un procés previ a l'autonomia amb la creació d'una Assemblea Constituent. La Taula comptava amb un fort caràcter obrer, antifranquista i valencianista plasmat en les reivindicacions a favor de la cooficialitat del castellà i l'idioma valencià, la derogació de les lleis i institucions franquistes i l'amnistia dels presos polítics.

⁹ Millas, J. (6 de desembre de 1978). Un paquete con pólvora y metralla contra el lingüista Sanchís Guarnier. El País. Recuperat de https://elpais.com/diario/1978/12/06/espana/281746831_850215.html. Consultat el 30 d'abril de 2019.

¹⁰ Flor. V. (2013). No només onze contra onze. *L'Espill: El futbol i la identitat valenciana*, 42, 154-169.

¹¹ El mateix dia, el president de la Federació de futbol, Armando Muñoz Calero, va declarar a la Radio Nacional "el inmenso honor y satisfacción de comunicar *al Generalísimo Franco que hemos vencido a la Pérfida Albión*". (Alcaide, 2009, p. 31).

¹² Consultat el 02 de maig de 2019 a www.valenciacf.com/es/club/centenary.

¹³ Es manté el text original, tal i com està escrit a www.vcf-gav.blogspot.com. Consultat el 02 de maig de 2019.

¹⁴ Universitat de València. (productor) i Soler, L. (dir.). (2005). *Del roig al blau (La transició valenciana)* [documental]. Espanya: Taller d'audiovisuals de la Universitat de València.